

IQTIDORLI TALABALARNING INDIVIDUAL-TIPOLOGIK XUSUSIYATLARI

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.9.09.040>

Xodjaeva Dilnovoz Djumoevna

O'zbekiston Milliy Universiteti Ijtimoiy fanlar fakulteti, Umumiy psixologiya kafedrasida tayanch doktoranti.

Annotatsiya: Har qanday davlatning rivoji uning bilimli, zukko, iqtidorli yoshlar jamiyati bilan ham chambarchas bog'liq ekan, avvalo ana shunday iqtidor egalarining iqtidorini yuzaga chiqarish, ularning yangi yaratuvchanlik g'oyalari qo'llab-quvvatlash, ona vataniga sadoqat ruhida kamol topishga imkon yaratish barcha davlatlarning bosh siyosatidir. Mavzuning ahamiyati ham shundaki, iqtidorli yoshlarning individual tipologik xususiyatlariga ham psixologik, ham pedagogik ahamiyat qaratilganidir. Maqolada ham iqtidorli yoshlarning tipologik xususiyatlari psixologik amaliyot bilan bog'lab ifodalangan. Tadqiqot davomida iqtidorning turlariga va uni rivojlantiruvchi tavsiyalarga urg'u beriladi.

Kalit so'zlar: Tipologik xususiyat, iqtidor, yoshlar, talant, oila, jamiyat.

INDIVIDUAL-TYOLOGICAL CHARACTERISTICS OF GIFTED STUDENTS

Khodjaeva Dilnovoz Dzhumovna

Faculty of Social Sciences, Department of General Psychology, Ph.D. student of National University of Uzbekistan

Abstract: Since the development of any country is closely linked with its society of educated, intelligent, talented youth, first of all, it is necessary to reveal the talents of such talented people, to support their new creative ideas, to develop in the spirit of devotion to the motherland. creation is the general policy of all states. The importance of the topic is that both psychological and pedagogical attention is paid to the individual typological characteristics of gifted youth. The article also discusses the typological characteristics of gifted youth in relation to psychological practice. The study focuses on the types of talent and recommendations for its development.

Keywords: Typological trait, talent, youth, talent, family, society.

ИНДИВИДУАЛЬНО-ТИПОЛОГИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОДАРЕННЫХ УЧАЩИХСЯ

Ходжаева Дилновоз Джумоевна

Факультет социальных наук, кафедра общей психологии, аспирант Национальный университет Узбекистан.

Аннотация: Поскольку развитие любой страны тесно связано с ее обществом образованной, умной, талантливой молодежи, в первую очередь необходимо раскрывать таланты таких талантливых

людей, поддерживать их новые творческие идеи, развиваться в духе преданности Родине Созидание- генеральная политика всех государств. Важность темы заключается в том, что как психологическое, так и педагогическое внимание уделяется индивидуально-типологическим характеристикам одаренной молодежи. В статье также рассматриваются типологические характеристики одаренной молодежи применительно к психологической практике. Основное внимание в исследовании уделяется типам талантов и рекомендациям по их развитию.

Ключевые слова: типологическая черта, талант, юность, талант, семья, общество.

KIRISH. Jamiyat taraqqiyotining rivoji uning intellektual, salohiyatli, iqtidorli yoshlar qanotiga ham bog‘liq. Shunday ekan iqtidorli shaxs jamiyat poydevorining mustahkam asosidir. Kreativ g‘oyalarga boy, yaratuvchanlik qobiliyati mukammal insonlar doimo jamiyatning ustuni hisoblanib kelgan. Demakki psixologiya fanida ham iqtidorli yoshlarning individual tipologik xususiyatlariga katta e‘tibor qaratiladi. Avvalo iqtidor bu – psixologik qobiliyatlarning kombinatsiyasi bo‘lib, u jismoniy shaxslarga muayyan faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirish imkonini beruvchi kuchdir. Tadqiqot davomida ham iqtidorli yoshlarning individual tipologik xususiyatlariga e‘tibor qaratar ekanmiz, psixologiyada iqtidorli, qobiliyatga ega yoshlarni qo‘yidagi tipologik xususiyatlariga qarab farqlaymiz. Birinchidan, iqtidorli shaxs ta‘lim olishda va yangi bilimlarga ega bo‘lishda muvaffaiyatga erishishga harakat qiladi. U avval olgan bilim va ko‘nikmalari yordamida mustaqil harakatlanadi. Xodisani tanqidiy baholaydi va mohiyatiga kirib boradi. Yer yuziga bog‘liq voqealarga falsafiy javob berishga tayyor. Iqtidorli yoshlar intellektual iste‘dodga ega, musiqa, raqsga oshno, akademik, ijtimoiy(boshqalar bilan kirishuvchanlik), sport bilan shug‘ullanadigan, matematik, shuningdek kuchli aratorlik adabiy so‘zamonlik kabi xislatlar ularga begona emas. Odatda iqtidorlilar faoliyati yangi g‘oyalar yaratish bilan bir qatorda muammolarni bartaraf etish uchun juda oddiy yondoshuvlardan foydalanish bilan ham bog‘liq.

Dunyo miqyosida olib borilayotgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bugungi kunda bolajak mutaxassislar uchun jahon sivilizatsiyasi yutuqlari va axborot resurslaridan keng foydalanish, xalqaro hamkorlik va muloqotni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirish, ta‘lim mazmunini xalqaro standartlar asosida tashkil etish masalalari alohida dolzarblik va ahamiyat kasb etmoqda. Bunda innovatsion texnologiyalar qatoridan orin olgan loyihalash texnologiyalarining ahamiyati beqiyosdir.

Bugungi kunda talabalik davrida innovatsion tafakkur rivojlanishiga ta‘sir etuvchi ijtimoiy psixologik omillarni shakllantirish muammosi davlat siyosati darajasiga kotarilgan. Bu borada oliy talim muassasalarida juda katta ishlar amalga oshirilmoqda. O‘zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.A.Karimovning asarlari, yurtboshimiz SH.M.Mirziyoev boshchiligida ishlab

chiqilgan “Harakatlar strategiyasi” mazkur tadqiqot uchun metodologik asos bo’lib xizmat qiladi. Bo’lajak o’qituvchilarni ta’lim jarayonini loyihalashga o’rgatish, kasbiy-shaxsiy sifatlarni shakllantirish, ularni istiqboldagi pedagogik faoliyatga tayyorlash, o’qituvchilarda innovatsion tayyorgarlikni shakllantirish, ulardagi kasbiy ijodkorlik ko’nikmalarini rivojlantirish muammolari ko’pgina ilmiy izlanishlarda o’z ifodasini topgan.

Ekzistentsializmning asoschisi bo’lmish nemis faylasufi Martin Xaydeger (1889-1978) tushunish uchun o’z diqqatimizni qarata olsak biz fikrlashga o’rganamiz-deb yozadi. Uning fikricha, narsa va voqealarning mohiyatini tushunish, anglab yetish, inson fikrlash jarayonida muhim o’rin egallaydi. Tushunishni talab qiladigan narsa insonni fikrlashga undaydi. Tushunishni talab qiladigan narsa hech qachon biz tomonimizdan yaratilmaydi. Xaydegerning fikricha, tafakkur mavjudligining asosiy xislati bu tasavvurdir. Tafakkur haqidagi ta’limotga asosan tasavvur fikrda ifoda etiladi. Shuning uchun ham tafakkur haqidagi ta’limotni logika, mantiq deb ataydi. K.R.Megrelidzening ta’kidlashicha, insondagi biror bir ruhiy hodisa ijtimoiy omilni hisobga olmasdan turib, to’g’ri tushuntirilishi mumkin emas. Bu narsa birinchi navbatda tafakkurga taalluqlidir. Tafakkurning ijtimoiy hayotning boshqa ko’rinishlarisiz o’rganish mumkin emas.

Shu o’rinda o’zbekistonlik psixolog olimlarimiz ham tafakkur borasida o’z fikrlarini bildirishgan. Xususan Shoumarov, E.G’oziyev, Z.Nishonova, M.Davletshin, V.Karimova, N.Xalilova, B.Umarov kabi psixologiya fanlari bo’yicha professorlarimiz o’z ilmiy ishlarida tafakkur borasidagi fikrlari bilan o’rtoqlashadi.

Talabalarda innovatsion tafakkur shakllanishining psixologik shart-sharoitlarini ularning talim jarayonini loyihalashga oid ko’nikmalarini shakllantirish, psixologik intellektni rivojlantirish, ularda o’z kasbiy faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabatni tarkib toptirishning ayrim jihatlari ochib berilgan.

Xorijlik tadqiqotchilarning maxsus tadqiqotlarida garchand kreativlik qobiliyati sohasida yaqqol gender tafovutlar kuzatilmasligi aniqlangan bo’lsa ham, ammo ba’zi tadqiqotlarning natijalariga ko’ra o’z innovatsion salohiyatini talaba yigitlar quyi kurslarda, talaba qizlar esa yuqori kurslarda namoyon etadilar.

Biografik ma’lumotlar tahlili, maxsus so’rovlar natijalaridan ma’lum bo’lishicha, innovatsion tafakkuri yuqori darajada rivojlangan talabalar ota-onalari orasida musiqiy asboblarga chala oladigan, muntazam ilmiy-ommabop nashrlarni o’qiydigan odamlar ko’pchilikni tashkil etadi. Umuman, innovatsion tafakkurning rivojlanishida oilaning rolini tadqiq etgan tadqiqotchilar bu jarayonda oiladagi moddiy ta’minlanganlik darajasi katta ahamiyatga ega emasligi, bunda ko’proq ota-onaning farzandiga nisbatan bo’lgan munosabatiga xos xususiyatlar muhim ekanini qayd etadilar.

Innovatsion tafakkur muammosini o’rganishda o’zbekistonlik tadqiqotchilarning ilmiy izlanishlari asosan, texnikaviy ijod sohasida tafakkur kreativligi namoyon bo’lish xususiyatlarini tekshirishga (M.G.Davletshin),

innovatsion fikrlash jarayonining ichki psixologik mexanizmlarini ochib berishga (E.G'.G'oziev), innovatsion qobiliyatlarning psixofiziologik asoslarini tadqiq etishga (B.R.Qodirov), innovatsion fikrlashning individual-tipologik sifatlar bilan bog'liq jihatlarini yoritishga (R.I.Sunnatova), kreativlikning turli yosh davrlarida ta'lim tarbiya va boshqa ijtimoiy omillar ta'sirida shakllanishi va rivojlanishi xususiyatlarini aniqlashga (Z.T.Nishonova), innovatsion tafakkur qobiliyatini rivojlantirishning psixologik imkoniyatlarini aniqlashtirishga (SH.SHOimova), iqtidorli o'quvchi va talabalarni aniqlash ishida kreativ tafakkur psixodiagnostikasi masalalarini o'rganishga (M.Po'latova), innovatsion tafakkur muammosini konstruktiv fikrlash qobiliyatini rivojlantirish imkoniyatlari nuqtai nazaridan tadqiq qilishga (N.Xasanxonova) qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Tadqiqot jarayonida ilmiy bilishning mantiqiylik, tarixiylik, izchillik, obyektivlik usulidan foydalanilgan bo'lib, mavzuni yoritishda tavsifiy, qiyosiy metodlardan foydalanildi. Maqolada o'quvchilarda sog'lom tafakkurni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari obektiv yoritilgan holda, mavzuning dolzarbligini bayon qilishda Ibn Sino, Abu Nasr Farobiy, Miloradova N.G larning asarlari metodologik manba sifatida olingan[1, 349 c.].

MUHOKAMAVANATIJALAR. Iqtidorli talabalarni o'qitishda shaxsning ijobiy xususiyatlaridan ba'zilar, ularning adolat bo'yicha qat'iy ishonchga ega ekanliklarini va ular ko'pincha biron bir masala bo'yicha bahslashishni yoqtirishlarini inobatga olish zarur. Ba'zida bu ularning foydasiga ishlashda, ularni o'rgatish - kurash bo'lishi mumkin. Kuchli adolat ishonchlari tufayli siz ular o'zlariga va atrofdagilarga nisbatan adolatli ekanliklarini ko'rasiz. Bu nafaqat o'z-o'zidan shubhalanishga, balki boshqa talabalar bilan ham muammolarga olib kelishi mumkin. Iqtidorli va iste'dodli yoshlarni qo'llab-quvvatlash odatdagi o'quv dasturini tezlashtirish va boyitishni o'z ichiga oladi. Bahoni qoldirgan bolalar odatda yuqori auditoriya da ham akademik, ham ijtimoiy jihatdan yaxshi ishlaydi. O'z-o'zidan, yangi, yuqori auditoriya xonasida o'qitish avvalgi, quyi auditoriya talabalariga qaraganda rag'batlantiruvchi bo'lishiga kafolat yo'q. O'quv dasturini qayta tuzish ham talaba uchun foydalidir, ammo keng miqyosda amalga oshirish maqsadga muvofiq emas; o'qituvchilar o'z dasturlarini qayta ishlashga vaqtlari bo'lgan taqdirda ham, ko'plab iqtidorli talabalar natijada ortda qoladi[2, 460 c.].

Boyitish-odatdagi o'quv maqsadlari va tadbirlariga qo'shilgan qo'shimcha yoki turli xil ko'rsatmalar berishni o'z ichiga oladi. Masalan, talaba yanada rivojlangan o'qish darajasidagi kitoblar o'rniga talabaning hozirgi o'qish darajasida ko'proq adabiyot turlarini o'qishi yoki qo'shimcha adabiyot turlarini o'zi yozishi mumkin. Matematik dasturlarning qiyin turlariga o'tish o'rniga, talaba auditoriyaning qolgan qismiga tayinlanmagan g'ayrioddiy mantiqiy muammolar ustida ishlashi mumkin. Tezlashtirish kabi, boyitish ham bir nuqtaga qadar yaxshi ishlaydi. Boyitish bo'yicha o'quv dasturlari iqtidorli talabalar bilan ishlashda auditoriya o'qituvchilariga yordam berish uchun mavjud (va o'qituvchilarning o'zlari boyitish materiallarini yaratish

vaqtini va ishlarini tejashadi). Boyitish odatiy, rasmiy ravishda tasdiqlangan o'quv dasturining bir qismi emasligi sababli, uni intellektual rag'batlantirish sifatida emas, balki bandlik sifatida qabul qilinadi[3, 349 c.].

O'z-o'zini boshqarish usuli.

Istisno talabalari iqtidorli bola uchun odatiy bo'lgan bir qator xususiyatlarga ega. O'qituvchi sifatida ushbu xususiyatlarni aniqlay olish qobiliyatli talabalarigiz bilan samarali ishlash uchun muhim qadamdir. Bu erda biz iqtidorli talabalarining ba'zi ijobiy va salbiy xususiyatlarini ko'rib chiqamiz. Ko'pgina ijobiy xususiyatlar o'qitishni sof quvonchga aylantiradigan xususiyatlar bo'lsa, salbiy xususiyatlar juda asabiylashtirishi mumkin[4, 68 c.].

Iqtidorli talabalar ko'plab ajoyib xususiyatlarga ega bo'lib, ularni o'qitishni hayajonlantiradi. Ulardan ba'zilari ma'lumotni tezda o'rganish va saqlash qobiliyatini o'z ichiga oladi - ular yangi narsalarni o'rganishga qiziqishadi va odatda ko'plab savollar berishadi. Shuningdek, ular o'qish va matematikani oddiy talabaga qaraganda tezroq o'rganish istagi paydo bo'ladi. Shuningdek, ularda o'z ishlarini tezda yakunlashlarini va ko'proq ish qilishdan manfaatdor ekanliklarini bilib olasiz. Bu ajoyib xususiyatlar bo'lishiga qaramay, o'qitishni qiyinlashtiradigan ba'zi bir salbiy narsalar mavjud[5, 74 c.].

Iqtidorli talabaning ba'zi bir salbiy xususiyatlari va ularning o'rganish qobiliyatlari shundaki, ular osonlikcha izdan chiqarib yuboriladi yoki mavzudan tashqarida bo'ladi - ular dars paytida osongina zerikib qolishlari mumkin, bu esa ularni boshqa talabalarga to'sqinlik qilishi va ular bundan bosh tortishlari mumkin. ular yoqtirgan mavzulardan farq qiladigan to'liq loyihalar. Ushbu salbiy xususiyatlarga ega bo'lmaslik uchun darsda har doim iqtidorli talabangiz uchun krossvord, kitob o'qishga yordam beradigan vositalar bilan ta'minlash lozim. Zerikishlariga yo'l qo'ymaslik uchun ularni band qilib qo'yish kerak. Shunda ularni o'qitish ancha ravonroq ketadi. Iqtidorli talabalarni o'qitishda shaxsning ijobiy xususiyatlaridan ba'zilari, ularning adolat bo'yicha qat'iy ishonchga ega ekanliklarini va ular ko'pincha biron bir masala bo'yicha bahslashishni yoqtirishlarini o'z ichiga oladi. Ba'zida bu ularning foydasiga ishlasa-da, ularni o'rgatish bu uchun kurash bo'lishi mumkin. Kuchli adolat ishonchlari tufayli siz ular o'zlariga va atrofdagilarga nisbatan adolatli ekanliklarini ko'rasiz. Bu nafaqat o'z-o'zidan shubhalanishga, balki boshqa talabalar bilan ham muammolarga olib kelishi mumkin[6, 356 c.].

Iqtidorli talabalarni o'qitishda siz ularning ajoyib hazil tuyg'usiga ega ekanliklarini aniqlaysiz, ular juda murakkab va o'z yoshlaridan tashqarida bo'lishi mumkin. Iqtidorli bolalar ko'pincha nozik hazilni tushunishadi va har xil so'zlarga bag'ishlangan spektakllar bilan birgalikda satiradan zavqlanishadi. Bu iqtidorli bolani atrofda bo'lishdan zavqlantiradi, lekin muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Iqtidorli talaba hazilga berilib ketishi mumkin, chunki ular qachon to'xtashni yoki qachon etarli bo'lishini bilishda qiynalishadi. Bu ular va boshqa talabalar o'rtasida muammolarni

keltirib chiqarishi mumkin. Iqtidorli talabangizga narsalarni haddan tashqari oshirib yuborishini bilishni o'rgatishga harakat qilish, ular uchun va sizning auditoriyaingiz uchun foydali bo'lishi mumkin[7, 22 c.].

Iqtidorli talabalarni o'qitish quvonch baxsh etadi. Sababi ular ko'pincha eng g'amxo'r talabalardir. Ular atrofda qilarning his-tuyg'ulariga juda sezgir va odatda juda beriluvchan xususiyatga ega. Ular o'zlarini juda yaxshi ifoda eta oladilar, bu esa o'zlarini ifoda etishda qiynalishi mumkin bo'lgan boshqa talabalar uchun boyluk bo'ladi. Biroq, ba'zi talabalar iqtidorli bolani hamma biladigan yoki ular juda yaxshi gapiradigan va ovozi baland bo'lganligi sababli yaqinlashishi qiyin bo'lgan odam sifatida ko'rishlari mumkin. Boshqa talabalar sizning iqtidorli talabangizni juda shov-shuvli bo'lgani uchun uni xo'jayin sifatida ko'rishlari mumkin. Iqtidorli talabalaringizga boshqalarning fikrlarini tinglashni o'rgatsangiz, ular auditoriyada do'st topish va ularni saqlash ancha oson kechishini anglaydilar[8, 304 c.].

Ko'plab intellektlar g'oyasi maxsus sovg'alar va iste'dodlarga ega bo'lgan talabalar haqida yangi fikrlashga olib keladi. An'anaga ko'ra, iqtidorli atama faqat g'ayrioddiy yuqori og'zaki mahoratga ega bo'lgan talabalarga tegishli edi. Ularning mahorati, ayniqsa, umumiy qobiliyat yoki maktabdagi muvaffaqiyatga oid standartlashtirilgan testlarda, ayniqsa yaxshi namoyish etiladi. Quvonarlisi iqtidor egalari musiqa, ijodiy yozish yoki san'at kabi bir qator faoliyatlarda ham g'ayrioddiy iste'dodlarni o'z ichiga olgan holda kengayib bordi. O'zgarishlarni ko'rsatish uchun o'qituvchilar ko'pincha iqtidorli va iste'dodli so'zlarni ishlatadilar[9, 23 c.].

Iqtidorli va iste'dodli odamlarning fazilatlarini

Iqtidorli va iqtidorli talabalar qanday? Odatda ular quyidagi fazilatlarining kombinatsiyasini namoyish etadi:

Ular o'z yoshidagi ko'plab talabalarga qaraganda tezroq va mustaqil ravishda o'rganadilar.

Ular ko'pincha yaxshi rivojlangan so'z boyligiga, shuningdek o'qish va yozish qobiliyatlariga ega.

Ular juda g'ayratli, ayniqsa qiyin yoki qiyin bo'lgan vazifalarda.

Ular o'zlarini odatdagi muvaffaqiyat standartlaridan yuqori tutishadi.

Oddiy taassurotdan farqli o'laroq, iqtidorli yoki iqtidorli talabalar ijtimoiy jihatdan noqulay, kam sog'lom yoki o'z manfaatlari nuqtai nazaridan tor emaslar - aslida, aksincha ular, barcha iqtisodiy va madaniy guruhlardan kelib chiqadi. Buni havaskor sport bilan shug'ullanadigan universitet talabalarining tipologik va shaxsiy farqlanishida ham aniqlash mumkin. Havaskor sportchilar guruhi asab jarayonlarining qo'zg'alishi va harakatchanligi, nevrofizikning past darajasi, asabiylashish darajasi, xavotir, ruhiy taranglik va tushkunlik darajasi yuqori ekanligini namoyish etdi. Havaskor sportchilar tashqi ogohlantirishlarga nisbatan tashqi eyforik va kam aniqlangan disforik reaksiyalarni namoyon qildilar va to'g'ridan-to'g'ri jismoniy tajovuzga moyil bo'ladilar. Shuningdek, havaskor sportchilarda umumiy va fazoviy kutish darajalarini namoyish etishganini kuzatamiz. Ikkinchisi jamoaviy sport turlari (futbol, voleybol va basketbol) bilan shug'ullanadiganlar orasida ko'proq sezildi. Darvoqe, asab tizimining turi jismoniy faoliyatga moyillikni

belgilashi mumkin, asab tizimining kuchi esa sportda muvaffaqiyatga erishish qobiliyatini belgilaydi degan xulosaga kelamiz. Ma'lumotlarga qaraganda sport bilan shug'ullanish tajovuzkorlikni ifoda etishning ijtimoiy jihatdan maqbul usulidir [10, 434 c.].

O'qituvchi talabani auditoriyaning qolgan qismiga qaraganda tezroq keyingi o'quv bo'limiga ko'chirishi mumkin, shu bilan birga to'g'ridan-to'g'ri o'quv birligi bilan bog'liq bo'lmagan qo'shimcha tadbirlarni taklif qilishi mumkin. Iqtidorli yoki iqtidorli talabasi bo'lgan o'qituvchi uchun esa, asosiy muammo shunchaki tezlashirish va boyitish o'rtasida tanlov qilish emas, balki talabani kuzatib borish, uni o'ziga xos shaxs sifatida bilish, asoslangan faoliyat va qo'llab-quvvatlovlarni taklif qilishdir. Bu mohiyatan o'qitishni farqlash qiyin, bu nafaqat iqtidorli va iste'dodli, balki har xil talabalar uchun zarurdir. Siz taxmin qilganingizdek, ko'rsatmalarni farqlash ko'rsatmalarni boshqarish bilan bog'liq muammolarni keltirib chiqaradi [11, 783 c.].

Ajablanarlisi shundaki, talabalar kabi kuchli tomonlariga qaramay, bunday talabalar, odatda, o'qituvchilar ularga odatdagi o'quv dasturining qiyinchiliklaridan ko'proq narsani bera olmasalar, maktabda sustlashadi. Masalan, o'qishni yaxshi biladigan bolalar bog'chasi tarbiyalanuvchisi, o'qituvchilari uning mahoratini tanimasa va rivojlantirmasa, o'qishda biroz oldinga siljishi mumkin; tengdoshlari asta-sekin uning boshlang'ich darajasiga etishganligi sababli uning iste'dodi ko'zdan g'oyib bo'lishi mumkin. Iqtidorli yoki iqtidorli talabalar o'zlarining g'ayrioddiy mahoratlari yoki bilim darajalariga mos kelmasdan, maktabdan zerikib qolishlari va oxir-oqibat zerikish xatti-harakatlar muammosiga aylanishi mumkin [12, 198 c.].

Madaniy va lingvistik jihatdan har xil iqtidorli talabalar

Tilni osonlik va tezkorlik bilan sotib oladi, o'zlari uchun yuqori talablarni qo'yadi, muammoni hal qilishda ijodiy qobiliyatdan foydalanadi, o'z madaniyatida kuchli etakchilik qobiliyatlarini namoyish etadi, tasviriy yoki amaliy san'atdagi qobiliyatlarni ko'rsata oladi, tasavvurga boy va norasmiy tilga ega bo'ladi, yangi vaziyatlarga osongina moslashadi.

XULOSA. Xulosa qilib, iqtidorli yoki iqtidorli talabalar, ba'zan boshqa nogiron talabalar qatori maxsus ta'lim vazifasi sifatida qaraladilar. Ko'pincha ularning ehtiyojlari, masalan, maxsus ta'lim to'g'risidagi darsliklarda, intellektual nuqsonlari, jismoniy nuqsonlari yoki yurish-turishida katta nuqsonlar bo'lgan talabalarning muhokamalari bilan bir qatorda muhokama qilinadi. Ularning ehtiyojlari to'g'risida fikr yuritishning ba'zi mantiqlari mavjud; oxir-oqibat, ular juda ajoyib va ular o'zlarining potentsiallariga erishish uchun odatdagi maktab dasturlarini o'zgartirishni talab qiladilar. Ammo, alohida iste'dod va boshqa turdagi nogironlik o'rtasidagi aniq farqlarni e'tiborsiz qoldirish ham noto'g'ri. Asosiy farq talabalarning salohiyatida. Ta'rifga ko'ra, sovg'alar yoki iste'dodlarga ega bo'lgan talabalar ko'pincha iste'dodli kattalarga murojaat qiladigan darajadagi ijodiy va sodiq ishlarga qodir. Boshqa talabalar, shu jumladan, nogiron talabalar ham bu darajalarga erishishlari mumkin, ammo tezroq va tez-tez emas. Shuning uchun ko'plab o'qituvchilar iqtidorli va iste'dodli odamlarni imkoniyati cheklangan

talabalarning namunalari emas, balki xilma-xillikning namunalari deb bilishadi. Shunday qilib, ular maxsus ta'lim mutaxassislarining mas'uliyati emas, chunki barcha o'qituvchilar o'zlarining ta'limlarini farqlashlari kerak.

ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Шаповаленко И.В. Возрастная психология (Психология развития и возрастная психология). – М.: Гардарики, 2006. – 349 с.
2. Обухова Л.Ф. Возрастная психология: Учебник для вузов. – М.: Высшее образование; МГППУ, 2006. – 460 с.
3. Шаповаленко И.В. Возрастная психология (Психология развития и возрастная психология). – М.: Гардарики, 2005. – 349 с.
4. Психология и педагогика. Под.ред. А.А.Радугина. – М., 2003, 57-68 с.
5. Бурлачук Л. Психодиагностика. Учебник. – СПб.: Питер, 2002, -74 с.
6. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. — СПб.: Питер, 2009. - 356 с.
7. Дясенко Е.А. Творческое мышление в структуре профессиональной подготовки студентов бакалавриата по направлению «психология»: Автореф. дис. ... канд. психол. наук. – СПб.: ЛГУ, 2010. - 22 с.
8. Эрмолаева-Томина Л. Б. Психология художественного творчества: Учебное пособие для вузов. — М.: Академический Проект, 2003. -304 с.
9. Иванов И.П. Развитие творческого мышления студентов в условиях проблемно- деятельностного обучения: Автореф. дис канд. пед. наук. – Ставропол: СГУ, 2002. –23 с.
10. Илин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности.- СПб.: Питер, 2009. – 434 с.
11. Илин Е.П. Эмоции и чувства. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 783 с.
12. Интенсификация творческой активности студентов: монография/ Под ред. Андреева В.И. – Казан, Изд-во Казанского ун-та. – 2008.-198 с.